

IMENA ULIC V MARIBORU

GEOD. ANTON VONCINA

Stari Mariborčan ni bil v zadregi pri označevanju posameznih ulic, ki so polagoma nastajale v naselju pod gradom na Piramidi. V vsaki ulici je bilo kako važnejše poslopje ali pa je ulica vodila do kakega pomembnejšega cilja, po katerem so točneje določili tudi ulico. Bilo je to nekaj povsem naravnega, prvobitnega, saj je že od davna sosed označeval svojega sosedo po značilnostih njegovega bivališča in smo na primer tudi Slovenci v mnogo poznejši dobi dobili lepe slovenske priimke: Jamar, Skalar, Dolinar i. p.

Ker je bilo mesto Maribor takrat majhno, stisnjeno med svoje obzidje, so take označbe, katere je pričetkoma morda uporabljal še posameznik, le kmalu postale splošno znane in uporabljane. Iz takih krajevnih označb so pozneje nastala splošno znana ulična imena, ki jih je končno potrdila mestna oblast in ki so v glavnem ostala do danes, čeprav je marsikje prvotni smisel poimenovanja že prenehal, a tradicija je ohranila staro ime. Nikakor torej ni bilo potrebno, da bi to navado označevanja ulic prinesli s seboj nemški priseljenci iz severnoavstrijskih in nemških pokrajin, ki jih je vabil graščak v povsem slovensko ozemlje. Ker pa so bili meščani prvotno povečini Nemci, so bila ta imena seveda nemška tja do 1918. leta.

Tako je glavna prometna žila sever—jug potekala od Grajskega trga po Graški ulici (Gratzergasse), Poštni ulici (Postgasse, sedanja Jurčičeva ulica), Trgovski ulici (Handels-gasse, sedanja Gosposka ulica) preko vzhodnega dela Glavnega trga in Dravske ulice čez lesen most v magdalensko predmestje in po Tržaški cesti dalje proti jugu. V Poštni ulici je bila namreč v hiši št. 8 uprava državne pošte, v Trgovski ulici pa večina trgovin; razne oblasti, gosposka in uprave veleposestev pa so imele svoja upravna poslopja v sedanji Vetrinjski ulici, pričeni pri gradu pa do Freihaus-vojašnice ob Židovski ulici.

Tudi ostale ulice ob tej glavni prometni žili so imele podobne krajevne označbe: Grajska ulica je vodila od Trgovske ulice proti gradu, Vodnjaška ulica (Brunngasse, sredi ulice je bil javen vodnjak, oziroma so po nji hodile gospodinje iz Trgovske ulice po vodo k drugemu vodnjaku sredi Grajskega trga). Vetrinjska ulica je dobila ime po upravi samostana cistercijanskega samostana iz Vetrinja na Koroškem. Do leta 1876 pa je imela ta ulica v raznih delih različna imena: kakor že navedeno, se je imenoval del od Grajskega trga do Jurčičeve ulice Graška ulica, dalje do Glavnega trga pa najprvo

Kolarska (Wagnerg.) ulica, pozneje Mala poštna ulica, v predelu do Židovske ulice pa Pečarska ulica (Hafnerg.). Znana je tudi še Tkalska ulica, medtem ko je zveza od Gosposke do Vetrinjske ulice menjavala svoje ime: Črna ulica (Schwarzgasse) je bilo njeno zadnje nemško ime pred letom 1919. Starejši Mariborčani se bodo spominjali opravičenosti tega imena, saj je bila res temna in ozka. Ulica Ob jarku je dobila svoje ime komaj 1873. leta, ko je po zasipu mestnega jarka dobila zvezo s Kopališko ulico. Ulica od Gosposke proti sedanji Ulici kneza Koclja, ki je bila enako temna in ozka kot Črna ulica, se je imenovala Freihausgasse in je vodila preko sedanje Ključavničarske ulice v Židovsko ulico, kajti prehoda proti vzhodu v sedanjo Ulico kneza Koclja radi mestnega zidu in jarka tudi tu še ni bilo.

Podobna so bila tudi imena ulic zahodno Gosposke-Dravske ulice. Krajevno označbo so imele: Šolska ulica (Schulgasse po šoli v poslopju, kjer je bila pozneje mestna policija, sedanja Ulica 10. oktobra), Cerkvena, po letu 1859 Stolna ulica, Župnijska ulica (= Orožnova ul.), Vojašniška, Klavniška, Minoritska in Žička ulica. Po raznih poklicih in delavnostih so dobile ime Barvarska, Lekarniška, Mesarska, Splavarska, Dimnikarska (po letu 1852 Gledališka ulica) in že zunaj obzidja Usnjarska ulica. Narodnosti sta bili zastopani samo dve: Slovenska ulica (Windischgasse) samo od Gosposke do Gospejne ulice in njeno nasprotje Nemška ulica, toda samo začasno, večinoma pa Gospejna ulica (Frauengasse). Kot ledinsko ime bi bilo treba navesti še Trtno ulico kot dokaz, da so Mariborčani gojili trto celo znotraj obzidja. Po zgradbi kazinskega poslopja leta 1864 je dobila ime Kazinska ulica (= Miklošičeva ulica).

Okrog leta 1840 je bilo v Mariboru 31 ulic in 3 trgi. Glavni trg se pač ni mogel drugače imenovati, saj je bil največji, čeprav je do leta 1913 segal od Koroške ceste samo do Gosposke ulice. Cerkvena ulica (= Poštna ul.) ga je vezala s Cerkvenim trgom, ki pa je tudi zavzemal le vzhodno polovico sedanjega Slomškovega trga, a še tu je bil do leta 1783 potreben znaten prostor za mestno pokopališče okrog cerkve. Prehod pod rotovžem je omogočal dohod z Glavnega trga na Rotovski trg, imenovan tudi rotovško dvorišče, ker je bil sedanji prehod na Slomškov trg med hišama št. 5 in 6 nadzidan, kakor je na primer še danes Lekarniška ulica. Imenovali so ga tudi Močnati trg (Mehlplatz),

ker so tu okoličani prodajali moko ali pa Uradni trg (Amtsplatz) po uradih na rotovžu. Prometno živahen je bil Grajski trg, do leta 1870 imenovan tudi Florjanov trg po spomeniku nasproti sedanjega vhoda v Grajsko ulico. Sedanji Vojašniški trg je bil dolgo časa sestavni del Vojašniške ulice, ki pa je pričelnala še le pri Pristanu, kajti sedanji njen del do Usnjarske ulice se je po številnih mesnicah in klavnicah imenoval Klavniška ulica. Vojašniška ulica pa se je končavala pri sedanjem Minoritskem prehodu. Zveza proti Vodnikovem trgu je nastala šele leta 1897.

Pretežna večina teh imen je ostala v veljavi vse do danes, le da so bila leta 1919 poslovenjena. Znotraj mestnega obzidja ni bilo cest, ta imena se pojavijo šele izven obzidja in jarka: Graška, Koroška in Tržaška cesta, kolikor ni veljala običajnejša označba: predmestje. Sedanji prehodi so se dostikrat imenovali uličice, torej dokaj sodobno razlikovanje ulice po širini in prometu. Vsa imena pa so bila le krajevne označbe, niti ena ulica ni bila poimenovana po kaki osebi, čeprav jih tudi starim Mariborčanom gotovo ni manjkalo. Ta poimenovanja so bila tako značilna, da se niso spreminjala in so ostala v glavnem do danes, čeprav morda bolj iz zgodovinskih razlogov, kar naj bi ostalo tudi še vnaprej, saj potekajo vse te ulice v zgodovinsko zaščitnem starem delu našega Maribora.

V tej prvi dobi poimenovanja ulic ni imela mestna oblast nobenega vpliva; vsa imena so dali le prebivalci-meščani. Šele leta 1862 prizna mestna občina ta ljudska imena s tem, da pritrdi prve ulične tablice. Te pločevinaste table z belimi napismi na črnem polju so bile pritrjene samo po ena v sredini vsake ulice, kar pa ni večalo preglednosti in zato so povzročale mnogo nevolje že med meščani, še več pa med tujci, ki so morali iskati sredino ulice, če so hoteli vedeti, po kateri hodijo.

* * *

Po tem prevzemu uličnih imen po občini je nastopila druga doba v poimenovanju mariborskih ulic, ko je določevanje imen prevzel mestni občinski svet. Nova imenovanja so si naglo sledila, kajti Maribor je doživljal svoj prvi nagli razvoj. Leta 1846 je stekla železnica Dunaj—Celje, leta 1863 pa koroška proga. Leta 1851 so se združila graško, koroško in magdalensko predmestje z mestno občino in znatno povečala njeno območje, ki je z majhnimi popravki ostalo vse do leta 1941. Zaradi teh sprememb se je širila zazidava zemljišč tudi izven starega mesta, zlasti še ob glavnih cestah in v njihovi soses-

ščini, kar je zahtevalo prvi regulacijski načrt in seveda imena za nove ulice.

Pri določevanju novih uličnih imen izven prvotnega mesta so se mestni očetje po tradiciji če le mogoče držali že obstoječe ljudske označbe. Tako so nastale v graškem predmestju v raznih dobah Kopališka, Loška, Cvetlična in Mlinska ulica, Zagata kot preostali del prvotnega Meljskega pota in Meljske ceste, onstran železniškega nasipa pa Plinarniška in Klavniška ulica. V koroškem predmestju so postala uradna imena Pristaniška, Ribiška, Senena (Heugasse, sedanja Strma ulica), Vrbanska (imenovana tudi Pulverturm-gasse po skladišču smodnika pri odcepu sedanje poti proti Srednji kmetijski šoli) in Vrtna ulica. Enako malo imenovanih ulic je imelo magdalensko predmestje: glavno Tržaško cesto, nadalje Pobreško cesto, Jožefovo ulico (= Ruška cesta) in Radvanjsko ulico.

Prvo osebno ime je mogoče zaslediti šele leta 1866, ko je bila preimenovana Graška cesta po Mariborčanu Tegetthofu, znanem avstrijskem admiralu, ki je ravno takrat pri Visu premagal italijansko brodovje. Šele pozneje in to tam, kjer ni bilo krajevnih označb, je občina poimenovala ulice po znanih Mariborčanih ali drugih znanih avstrijskih in nemških osebnostih. Kakega reda ali smisla za združevanje imen po poklicu ali zaslugah v posameznih mestnih predelih ni opaziti. Edino v železniški stanovanjski koloniji pri koroškem kolodvoru so bila zbrana imena zaslužnih železničarjev: Ghega, Stefenson, Wolf, po katerih so ulice obdržale imena preko leta 1919. V tej dobi se pojavijo tudi označbe »cesta«, vendar za to ni bila odločilna važnost ulice, temveč le važnost osebe, po kateri je dobila ulica ime. A še tu ni bilo reda, ker je n. pr. Schiller pač dobil cesto, a Goethe le ulico. Marsikatera prvotno kot cesta označena ulica je bila pozneje ponižana na »ulico«, n. pr. Kolodvorska ali pa nasprotno povišana iz ulice v cesto, n. pr. Vrbanska cesta. Prav tako se ni upoštevalo, če je oseba, po kateri so ulico imenovali, že mrtva ali če še živi.

Nova imena so nastajala po potrebi, najobsežnejše poimenovanje novih ulic, oziroma potrditev krajevnih imen je bila izvedena na seji občinskega sveta 23. novembra 1876, pri kateri so se obravnavala samo ulična imena. Pregledana so bila vsa ulična imena. Potrjenih je bilo 59 starih imen, štirje pari ulic so bili združeni pod enim samim imenom (Fraueng. + Deutschg., Viktringhofg. + Grazerg. + Hafnerg., Burgg. + Windischg. in Freihausg. + Schlosserg.). 18 ulic je bilo na novo imenovanih: Ferdinandg., Eliza-

bethg., Wielandg., Goethestr., Kriehuberg., Klosterg., Fischerg., Garteng., Weinbaug., Sackg., Dammg., Eiseng., Werkstättenstr. Wieseng., Reiterg., Rothweing., Parkg. in Magdalena Platz. Zanimivo je dejstvo, da je dobilo kar 13 ulic krajevne označbe in samo 5 imena po osebah! Še bolj se pokaže ta doslednost pri 7 preimenovanih ulicah, kjer je razmerje 6:1. To so bile Schlachthausg., Fleischerg., Rathauspl., Badg., Uferstr., Aug., in samo Franz Josef Strasse. Poberscherstrasse se je odslej imenovala Pobersch Strasse. Po tej ureditvi je imel Maribor skupno 77 ulic, cest in trgov, nasproti letu 1840 torej za 43 več imen, pri tem pa je treba upoštevati, da so bila vmes leta 1851 z mestom združena predmestja s svojimi ulicami in cestami v obsežnejše mestno področje.

Vse spremembe in nova imena je zelo natančno objavila Marburger Zeitung že v izdaji dne 26. nov. 1876. Nove ulične tablice v obsegu 75/48 cm in hišne velikosti 33/25 cm so bile iz sive litine s črnimi črkami na belem polju. Dobavila jih je dunajska tvrdka M. Winkler po ceni 5.60 in 1.80 goldinarjev in jih tudi pritrdila, kakor da v mestu ne bi bilo sposobnih ljudi za to.

To delo je bilo tako obsežno, da celih 20 let ni bilo potrebno nobeno novo imenovanje ulic. Šele v letih 1898, 1899 in 1900 so bila potrebna zopet obsežnejša imenovanja. Preimenovanj ni bilo, štedili so z denarjem za ulične tablice, sicer pa tudi niti niso bila potrebna, saj je nastajalo vedno dovolj novih ulic.

Kljub številnim novim ulicam se je orientacija zboljšala, ker so bile ulične tablice pribite na obeh koncih ulice in še na križiščih z drugimi ulicami. Da je bila uporabljena gotica, je samoumevno, kajti nemški šovinizem je rastel!

Na hišnih tablicah je bilo pod hišno številko napisano tudi ime določene ulice. Za orientacijo je bilo to zelo ugodno, ker neznanec ni bilo treba hoditi do najbližjega križišča, da bi tam ugotovil na ulični tablici ime ulice. Nerodna pa je postala ta navada za pisanje uličnega imena pod hišno številko v primeru preimenovanja ulice, ker je bilo treba kupiti poleg novih uličnih tudi nove hišne tablice. Kljub tem stroškom pa je ostala ta navada v veljavi do danes, ker je pač dobra in hitra preglednost le velike važnosti.

Večanje števila ulic prav dobro kaže razvoj mesta. Če je imel Maribor za obzidjem leta 1840 samo 31 ulic, jih ima leta 1906 na

res obširnejšem ozemlju že 147, a leta 1919 je bilo poslovenjenih 158 ulic. Od starih ulic danes ne obstaja več Freihausgasse, Ozka ulica je dejansko tudi že izginila, manjka večji del Židovske ulice, Župnijske (= Orožnove) in Kazinske (= Miklošičeve) ulice. Novi pa sta Tyrševa ulica do Gregorčičeve ulice in Grajska ulica med gradom in kinom, a Slovenska ulica je zavzela še celo prvotno Grajsko ulico od Gosposke ulice do Grajskega trga.

Za Slovence je bil važen začetek tretje dobe v določanju imen mariborskih ulic leta 1918 po osvoboditvi izpod nemškega avstrijskega vladanja. Vsem ulicam je bilo treba dati slovenska imena. Lahko je bilo to delo pri krajevnih imenih, za katera so prebivalci mesta sami našli slovenska imena, ki so ostala v veljavi vse do danes. Zataknilo pa se je pri nemških osebnih imenih. Ne morda zato, ker bi Slovenci ne imeli toliko znanih osebnosti, da bi ne mogli poimenovati vseh ulic. Ne, vmešala se je politika, ker je vsaka politična stranka navajala svoja imena in ljubosumno pazila, da druge ne bi bile premočno zastopane. Končno so člani v ta namen imenovanega sosveta le našli sorazmerje, oziroma so se sporazumeli in končali težko nalogo.

Z določevanjem slovenskih imen je pričel sosvet vladnega komisarja za mestno občino Maribor že na svoji 1. seji dne 2. junija 1919, ko je določil odbor 10 članov, ki naj sestavi predlog za slovenska imena. Pri tem naj upošteva v prvi vrsti imena oseb, ki so v zvezi z zgodovino in razvojem mesta.

Na seji dne 1. avgusta 1919 je ta sosvet že pričel z določanjem novih imen in na podlagi raznih predlogov sprejel imena za Maistrovo, Koroščevo, Kejžarjevo, Wilsonovo, Aleksandrovo, Tattenbachovo, Ciril-Metodovo, Jurčičevo, Krekovo in Gregorčičevo ulico ter Gosposko, Šolsko, Slovensko, Grajsko in Vetrinjsko ulico, Glavni, Slomškov in

Sl. 1. Glavni trg z odcepom Gosposke ulice leta 1946

Rotovski trg, Koroško, Tržaško in Ruško cesto. Del Tržaške ceste od lesenega mostu do Pobreške ceste je dobil označbo »Pod mostom«. Za nadaljnje ulice naj se uporabijo imena Vošnjak, Langus, Kosar, Volkmer, Miklošič, Razlag in Einspieler, kar se je res tudi zgodilo. Sprejeto je bilo tudi osnovno določilo, da naj se označijo za cesto le pota, ki vodijo skozi predmestja v okolico: Urbani-, Mellinger-, Tegetthof-, Berg-, Josef-, Kärntner-, Triester-, Franz-Josef- in Pöberschstrasse (navedeno po zapisniku).

Končno je sosvet na seji 26. novembra 1919 sprejel imena še za vse druge ulice in ceste, kakor jih je predlagal odbor s posebnim seznamom. Skupno so bila določena slovenska imena za 158 ulic, cest in trgov ter že imenovani dve novi ulici: Dušanova in Jelačičeva ulica ob Betnavski cesti, kjer so bile postavljene po vojni prve nove stanovanjske hišice.

Kakor že omenjeno, so bila krajevna imena v splošnem poslovenjena, le v nekaj primerih so bila stara imena nadomeščena z osebnimi (Brunng. = Volkmerjeva, Kasinog. = Miklošičeva, Pfarrhofg. = Orožnova itd.), tako da so dobile ulice tudi v starem mestu imena po osebah. Stara osebna imena so ostala samo pri 5 ulicah: Wildenrainerjeva, Ghegova, Resljeva, Stefensonova in Wattova

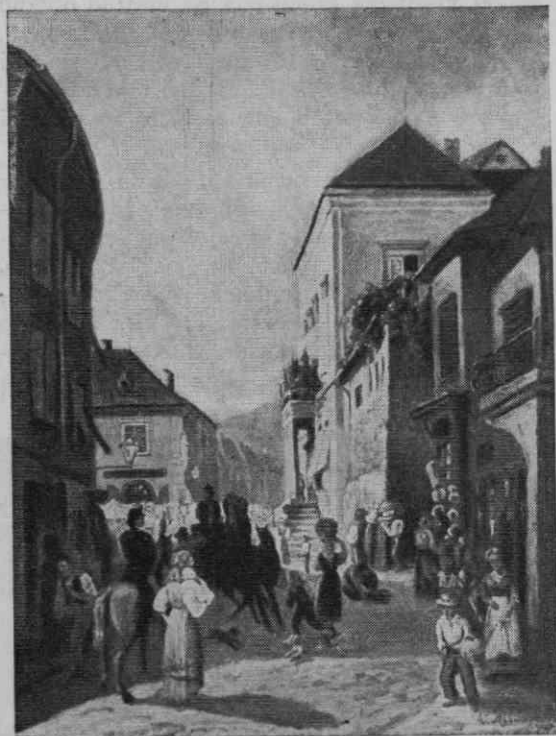
ulica, ki razen prve veljajo še danes in so z izjemo Stefensonove ulice obstajale tudi med nemško okupacijo v letih 1941/45. Svojevrstno metamorfozo je doživela Allerheiligengasse, ki je postala Židovska ulica — obe po istem objektu, ki je bil najprvo židovska sinagoga, pozneje pa katoliška cerkev.

V vmesni dobi so meščani pri krajevnih imenih uporabljali slovenska prestavljena imena: Hauptplatz = Glavni trg, Windischgasse = Slovenska ulica in podobno. Za osebna imena pa so si prebivalci v zadregi pomagali še naprej z nemškimi imeni in tako ni čudno, da je nekaj časa obstajala n. pr. Mozartova ulica. Pri tem pa so bile neizbežne nesmiselnosti, katerim se moramo sedaj res le čuditi. Če je bila še sprejemljiva Lenauova ulica (Lenaugasse, sedanja Linhartova ulica), je bila spakedrantska Mellingerjeva ulica le prehuda. Vendar jo je dalo gradbeno podjetje Kiffmann celo natisniti na svoje poslovne kuverte! Nemec se pač ni potrudil, da bi zvedel, da je sam stanoval v Melju (= Melling) in da se more Mellingerstrasse imenovati le Meljska cesta. Podobno je bilo s Schaffnerjevo ulico (bivša Schaffnergasse, sedanja Kejžarjeva ulica). Ulica se je tako imenovala zaradi personalnih hiš takratne južne železnice, v katerih so stanovali njeni sprevodniki.

Dokaj dosledno se je pri določevanju slovenskih imen pazilo na to, da so se upoštevale le mrtve osebe. Le nekaj izjem je bilo kljub temu uveljavljenih. Prvič seveda imena vladarjev: Aleksandrova cesta in Kralja Petra trg, nadalje imena zaslužnih politikov: Kejžarjeva in Korošičeva ulica, osvobodilca Maribora: Maistrova, po glavnem francoskem generalu iz prve svetovne vojne: Fochova, in po zagovorniku narodnostnih držav: Wilsonova ulica.

Zanimiva je primerjava novih slovenskih imen s starimi nemškimi. Pri določevanju novih imen so se namreč člani odbora naslanjali v mnogih primerih na nemška in sprejemali imena oseb z enakim delovanjem, kot na primer: Schiller - Gregorčič, Goethe - Prešeren, Wilhelm - Foch, Mozart - Smetana in podobno. Ker pa takih inčic ni bilo mogoče določiti v celoti, so bila druga imena izbrana poljubno.

Odbor se je v splošnem držal navodila in dobro ločil ulice in ceste. Vendar je k že določenim pravilno dodal še Državno (= Masarykovo), Pohorsko, Studeniško in Tvrniško cesto, napačno pa Kamniško cesto, ki kljub poznejši združitvi z Vrbanovo cesto nikoli ne bo prometno važna pot, in pa Dvoračkovo cesto, ker prehaja iz nje promet šele preko Frankopanove ulice v Radvanjsko in

Sl. 2. Dravska ulica s pogledom preko Glavnega trga v Gosposko ulico do leta 1910

Pohorsko cesto. Obe sta pozneje dobili označbo »ulica«. Ceste so dobile krajevno označbo, le dve pa osebni imeni: Aleksandrova in Dvořakova cesta.

Kako so sprejeli Mariborčani nova imena, iz časnikov ni razvidno, ker so ravno takrat stavkali tiskarniški delavci in mariborska časnika nista izhajala. Vsekakor je konec leta 1919 izhajal časnik Marburger Zeitung še vedno v Ed. Schmidgasse, toda slovenska Straža že v Koroški ulici, dr. D. je ordiniral še v Pfarrhofgasse, nekdo pa je stanoval v Šilerjevi ulici.

Dokončno so se nova slovenska ulična imena uveljavila šele po pritrditvi uličnih tablic. Lahko je to bilo pri novo došlih Slovencih, ki niso poznali nemških imen, oziroma se še niso bili nanje privadili, pač pa so jih mariborski Nemci privatno uporabljali vse do začetka okupacije leta 1941, ko so ta zopet postala uradna.

Sklenjeno je tudi bilo, da se vsa imena pišejo tako, kakor jih je pisal nosilec imena sam, torej v pravopisu njegovega jezika in ne po izgovarjavi v slovenščini. S tem je Maribor samo sledil slovenskemu pravopisu, ne pa običaju Hrvatov in Srbov, ki pišejo tuja imena fonetično. Zakaj tudi naj bi n. pr. pisali Ajnšpilerjeva ulica, če se je pa sam nosilec imena kot zaveden Slovenec podpisoval Einspieler; enako je bilo tudi pri drugih tujih priimkih zaslužnih slovenskih mož, da ne govorimo tu o tujcih.

Pregled kaže, da je leta 1919 dobilo poleg 6 zgodovinskih imen le 75 ulic označbo po osebah in kar 79 ulic krajevna imena. To je bilo vsekakor zelo pametno, kajti krajevna imena zelo povečajo orientacijo, saj je s takim imenom običajno že določena tudi lega ali smer ulice ali ceste. Ta imena tudi niso tako izpostavljena spremembam, kot je to možno pri osebnih imenih.

Po sprejetju slovenskih uličnih imen je mariborska občina naročila nove ulične in hišne tablice. Bile so enake oblike in velikosti kot nemške, vendar ne iz litine, temveč iz cinkove pločevine z vzbočenimi številkami in napisi. Tablice je izdelala zopet dunajska tvrdka Winkler, a ves material je morala dobaviti mariborska občina sama. Dobava 500 kosov uličnih in 1700 hišnih tablic je potekala v obrokih in zaradi neurejenih trgovskih razmer tako negotovo, da je moral iti sredi januarja 1920 mestni uradnik po zadnje tablice na Dunaj. Tokrat so tablice pritrdili Mariborčani sami.

Preostali Nemcem v Mariboru slovenski napisi nikakor niso bili po volji in so prve tablice kar hitro črno premazali. Zaradi tega je vladni komisar dr. Pfeifer z razglasom z

dne 22. februarja 1920 prepovedal vsako onesnaženje novih napisov, če bi se pa to še zgodilo, bi morali hišni posestniki sami poskrbeti za čiščenje. Kaže, da je to opozorilo zaleglo, kajti hišni posestniki so bili pretežno Nemci.

Te črno-bele pločevinaste tablice so visele po mariborskih ulicah do leta 1938.

Po tem obsežnem delu se več let ni pojavila potreba po novih uličnih imenih. Nova slovenska uprava je imela dovolj dela z ureditvijo notranje uprave, na gradnjo sicer nujno potrebnih stanovanj tja do leta 1925 ni nikdo mislil. Šele s pričetkom zidanja stanovanjskih hiš ob artilerijski vojašnici v magdalenskem predmestju in južno od nje ter naselju ob Vrbanski cesti v koroškem predmestju je nastala potreba po novih ulicah in njihovih imenih.

V tem presledku je bila leta 1925 preimenovana Šolska ulica v Ulico 10. oktobra. Bivše šolsko poslopje na vogalu Slomškovega trga je zavzela mestna policija in tako je bilo mogoče ohraniti spomin na za Slovence nesrečni koroški plebiscit 10. oktobra 1920 s preimenovanjem te stare ulice.

Napredujoča zazidava je končno zahtevala poimenovanje novih ulic. In tako je

Sl. 5. Stare ulične tablice iz leta 1876. Po obliki so bile slovenske v letu 1919 tem enake

mestni občinski svet na svoji seji dne 15. novembra 1928 sprejel imena za Dr. Anton Medvedovo, Delavsko, Viktor Parmovo in Železničarsko ulico, Komenskega trg, poimenoval slepi odcep Plinarniške ulice za Koceno ulico, preimenoval pot Ob brodu na njenem delu pri Meljski cesti za Motherjevo ulico in ulico Pod mostom v Taborsko ulico.

Že naslednje leto je zlasti delni novi regulacijski načrt v magdalenskem predmestju zahteval imena za nastajajoče ulice. Na seji 22. avgusta 1929 so bile poimenovane: Primorska, Jadranska, Ljubljanska, Aljaževa, Celjska, Marksova, Metelkova, Pregljeva, Korytkova, Endlicherjeva, Bohoričeva, Bolfenkova, Dalmatinska, Nekrepova, Kratka in Čopova ulica. Dasi je bilo mnogo novih imen določenih po raznih krajih, vendar sedaj prevladujejo osebna imena, dve celo po živih osebah: Pregelj in Nekrep.

Vse te spremembe starih imen in nova imenovanja ulic je določal mariborski mestni občinski svet samostojno. Šele zakon od 18. februarja 1930 je prinesel predpis, da mora vsako ulično imenovanje odobriti banska uprava. Prepovedana so bila imena, ki bi se ne skladala z zgodovinsko preteklostjo ali z zunanjimi odnosi države. Zadnje določilo ni zahtevalo v Mariboru nobenih popravkov, pozneje pa so vendar nastajala nasprotja med sklepi občinskega sveta in nadzorno oblastjo. Tudi bi moral Maribor izmenjati stare ulične in hišne tablice za novo predpisane še do konca leta 1930, kar pa je bilo neizvedljivo, saj tovarne niso zmogle tako hitro izdelati nove tablice za vso državo. Zaradi tega in še iz drugih razlogov so bile v Mariboru zamenjane tablice šele leta 1938.

Kot prvo po tem zakonu je uprava dravske banovine odobrila preimenovanje Državne ceste v Masarykovo cesto, kakor je sklenil mariborski občinski svet dne 8. aprila 1930. Vpliv tega nadzorstva se je neprijetno čutil v okrožnici dravske banovine z dne 4. oktobra 1930, s katero je bilo prepovedano poimenovanje ulic po slovenskih žrtvah, ki so jih italijanske oblasti ustrelile v Bazovici pri Trstu. Zadevni predlog od 3. oktobra 1930, da naj se Jadranska ulica preimenuje v Ulico tržaških mučnikov, je torej moral ostati neizveden. Pač pa je bila preimenovana Kopališka ulica v Ulico 6. septembra 1930, na kateri dan so dobili polki svoje nove vojaške zastave, in pa Samostanska ulica v Gosposvetsko ulico.

Važen je bil sklep občinskega sveta z dne 20. maja 1932, da naj se za ulične napise uporablja le rodbinsko ime, kar je bilo potrebno, ker dolgih imen ni bilo mogoče na-

pisati na majhne hišne tablice. Istočasno so bile imenovane nove ulice: Stegenškova, Prelogova, Sernčeva, Rapočeva, Ferkova in Dominkuševa ulica ter Dovožna cesta. Še isto leto je bil s sklepom od 10. novembra 1932 preimenovan del Gosposke ulice severno Slovenske ulice v Tyrševo ulico. Tu ni bilo treba varovati zgodovinsko ime, ker je ta del Gosposke ulice nastal šele po zasipu mestnega jarka.

Kakor že 20. maja 1932 je občinski svet ponovno 25. maja 1934 sklenil opustiti krstna imena in je zato odobril, da se z naročilom novih uličnih tablic v tem smislu spremenijo Jan Kolarjeva, Jože Vošnjakova, dr. Anton Medvedova, dr. Fran Rosinova, dr. Pavel Turnerjeva in dr. Karl Verstovškova ulica.

Dne 25. maja 1934 je poimenoval mariborski občinski svet Bezenškovo in Kostanjevčevo ulico, slednjo po 20. maja 1934 v Mariboru umrlem pisatelju Josipu Kostanjevcu.

Vsa ta poimenovanja so bila odobrena. Sklepa z dne 14. decembra 1934, da naj se preimenuje Gosposka ulica v Ulico kralja Petra II. in Tattenbachova v Ulico kraljice Marije, pa banska uprava niti ni poslala dvorni pisarni v odobritev, ker so se uprli zgodovinarji in Spomeniški urad češ da naj ostanejo stara imena še naprej v veljavi.

Mestna občina se je medtem pripravljala, da zadosti predpisom zakona iz leta 1930. Dejansko ni bila potrebna nobena sprememba v uličnih imenih, preostala je le zamenjava hišnih in uličnih tablic. Kakor že navedeno, so imele stare tablice črne napise na belem ozadju tudi s črnim robom, nove pa bi morale imeti bele številke in napise na rdečem polju. Tablico naj bi obrobljala vinjeta v barvah državne zastave. Obseg tablice naj bi bil 20/15 cm.

Za izvedbo vseh pripravljanih del za nabavo novih tablic je občinski svet 23. aprila 1936 imenoval posebno dokaj obsežno komisijo, ki bi naj uredila pravilnost napisov, poimenovala nove in po potrebi preimenovala stare ulice. Bilo je mnogo razgovorov in sestankov, na katerih se je pretresalo to važno vprašanje. Važna sta zlasti zapisnika sej z dne 3. decembra 1936 in 12. januarja 1937, ki že vsebujeta ogrodcje sprememb in predlogov. Upoštevali so se številni predlogi raznih društev in posameznikov, ki so navedli osebe, zaslužne člane svojih društev ali svoje stroke, oziroma poklica.

Zaradi oblike in barve novih tablic je nastalo daljše dopisovanje med mariborsko občino in bansko upravo. Občina je predlagala večje emajlirane tablice z belimi napisi na cinober-rdečem ozadju s samo belo vinjeto.

česar pa banska uprava ni odobrila z mnenjem, da je belo-rdeča zastava sosednje Avstrije in predlagala zeleno ozadje, kakor obstaja v Ljubljani. Temu je zopet nasprotovala mestna občina, češ da je belo-zelena štajerska zastava. Slednjič je banska uprava dne 26. avgusta 1937 le sprejela mariborski predlog, tako da je bilo mogoče zaključiti vsa dela, ki so bila potrebna pred nabavo novih tablic.

Končno je mogel mestni gradbeni urad zbrati vse predloge in sklepe ter jih v poročilu 12. marca 1938 predložiti mestnemu svetu v sprejetje. Ta je šele 13. maja 1938 sprejel ta predlog in tako zaključil dolgotrajno delo. Predvsem je bila točno opredeljena porazdelitev prometnih žil v ceste, ulice, nabrežja in prehode. Kot izpadnice iz mesta v okolico so bile preimenovane še Gosposvetska, Jadranska in Vrbanova ulica v cesto, nasprotno pa Kamniška cesta v ulico.

Tkalska, Volkmerjeva, Mesarska, Splavarska, Žička in Minoritska ulica so dobile označbo »prehod«.

Določena je bila pravilna pisava Raičeva, Marxova, Stegenškova, Strossmayerjeva in Studenska ulica ter Pobreška cesta. Danjkova in Poljska ulica sta bili združeni v Žolgerjevo ulico, Nova ulica se spremeni v Hlebovo ulico, Prelogova v Ilirsko, Miloš Obiličeva v ulico »Pri parku«, Magdalenska v Jerovškovo cesto, označba Ob brodu pa v Oreško nabrežje. Kopališka ulica ostane, ker se že sprejeto ime Ulica 6. septembra 1930 noče udomačiti. Tattenbachova ulica je postala Ulica kneza Koclja, del Vrbanove ulice od Vodnikovega trga do Vrtne ulice se imenuje Pipuševa ulica, Gosposka ulica pa obdrži nadalje svoje ime.

Na novo so bile poimenovane Predilniška, Bernekerjeva, Apostlova, Glaserjeva in Čolnikova ulica.

Po teh obsežnih spremembah uličnih imen je mestni svet poimenoval 29. decembra 1939 še Poštelsko, Haloško in Hočko ulico v magdalenskem predmestju, ki imajo vse smer proti označenim krajem.

Sedaj šele je mestna občina lahko naročila nove tablice. Kot najugodnejši ponudnik je prevzela dobavo tvrdka Westen v Celju. V teku leta 1939 so bile vse tablice pritrjene.

A tudi predmestne občine so že imele svoje ulice in ceste. Prvačila je občina Studenci, kjer so imeli poimenovane ne samo glavne temveč tudi stranske ulice že pred 1918. letom in so jih potem označili s slovenskimi imeni kot v mestu. V drugih občinah so se pač uporabljala vedno stara krajevna

imena predvsem za ceste, stranske poti pa niso bile poimenovane. Šele zakon iz leta 1930 je prisilil okoliške občine, da so dale imena vsem ulicam, ki so bile v mnogih primerih že kar dobro zazidane in so imele videz manj prometnih mestnih ulic. Tako so dobile imena ulice na Pobrežju, Špesovem selu, Teznu, Novi vasi v Spod. Radvanju, Rožna dolina v Zgornjem Radvanju in Krčevina ob Tomšičevem drevoredu.

Pregled takrat novih uličnih imen kaže, da se niso lokalna krajevna imena nič upoštevala, kar je velika škoda, ker se po zazidavi izgubi marsikatero karakteristično ledinsko ime. Predvsem so odločujoči ljudje hoteli ohraniti spomin na zaslužne osebnosti; ker pa jih je prehitelo mesto, so se ista imena ponavljala po vseh občinah. Tako je Cankar imel svojo ulico v vsaki občini, vsega skupaj 4 ulice in na Pobrežju še eno »Ob Cankarjevi ulici«. Po štirikrat so bile Ciril-Methodova, Cvetlična, Gregorčičeva, Gubčeva, Prešernova in Slomškova ulica. Po petkrat so se pojavile Delavska in Gozdna ulica ter seveda tudi Aleksandrova cesta. Precej imen je bilo uporabljenih po trikrat in seveda največ po dvakrat. Tako je imela leta 1945 od 296 starih ulic le dobra polovica samo po enkrat ime in to večinoma pokrajinska imena, oziroma po osebah povsem lokalne važnosti.

Ta množičnost enakih imen je v dopisovanju in pregledu seveda povzročala dokaj zmede, a pomoči ni bilo, ker so bile okoliške občine tudi v tem pogledu samostojne.

Temeljita sprememba je zadela imena mariborskih in okoliških ulic nemška okupacija leta 1941. Že prvi teden je okupator zahteval poleg nemških napisov nad trgovinami in obrtniškiimi delavnicami tudi nemška

Sl. 4. Stara mariborska Barvarska ulica, asfaltirana 1. 1939

imena za ulice. Če so pleskarji tako rekoč čez noč spremenili napise nad trgovinami, to ni šlo tako hitro pri uličnih napisih. Očitno kulturbundovci niso bili na to pripravljeni ali pa so namenoma prepustili preimenovanje ulic na novo došlim Nemcem. Za nujno potrebno orientacijo tujcev so bila v prvi sili uporabljena stara nemška imena še iz dobe Avstrije, pri novih ulicah pa so ostala slovenska imena v nemškem pravopisu. In tako ima litografirani mestni načrt, izdan že v aprilu 1941, med drugim ulična imena kot Aliasch-, Postela-, Turnergasse itd. V starih mariborskih ulicah so bile obešene avstrijske nemške ulične table, v novih ulicah pa slovenske tablice prelepljene s črnimi napisi na belem papirju s slovenskimi imeni v nemškem pravopisu.

Toda Nemcem se je mudilo uničiti vsako sled slovenstva, saj so morali izvesti Hitlerjevo naročilo, da naj napravijo deželo nemško! Do jeseni leta 1941 so že imele vse mariborske in okoliške ulice nemška imena, v večini primerov po osebah iz rajha in nacistične stranke, za katera še preostali Slovenci niti vedeli niso, saj jih niso poznali niti maloštevilni domači Nemci. Od slovenskih imen je ostalo le Pregel, toda samo navidezno, kajti šlo je le za priimek, vzet po Josipu Preglu, Nemcu iz Gradca, svetovno znanem kemiku. Upoštevanih je bilo le pet domačih imen: Bubak, Petek, Bračič, Gornik in Hočevanar, to pa so imena žrtev Slovencev pri nemških demonstracijah 27. januarja 1919 pred rotovžem na Glavnem trgu. Seveda pisana v nemškem pravopisu!

Pri tem je zginilo marsikatero pokrajinsko ime (Hoška, Primorska, Beograjska ulica i. dr.), ker so bile važnejše nemške osebnosti; umakniti se je morala seveda tudi Slovenska ulica in postati po starem zopet Grajska ulica. Naključje je hotelo, da se je Aljaževa ulica zopet imenovala po Slovencu Hočevanarju (žrtvijo 27. januarja 1919), seveda kot Hotschewargasse. Tudi je bila zopet marsikatera ulica povišana v cesto, kakor je pač bila važna osebnost, po kateri je bila imenovana.

Niso pa bile preimenovane le stare ulice, na novo so bile poimenovane tudi nekatere že obstoječe ulice, ki pa pred okupacijo še niso imele imen. To velja zlasti za tezensko Dobravo, ki je pred okupacijo spadala pod upravo občine Hoče, ki po letu 1930 ni poimenovala ulic kakor druge okoliške občine. Menda zaradi slabega lica hiš v 18 ulicah tega naselja, te ulice niso bile poimenovane po nemških osebnostih, temveč pretežno po živalih in rastlinah (Zajčja, Makova i. dr.).

To poimenovanje pa je bilo izvedeno šele konec leta 1942.

Pri tem poimenovanju mariborskih ulic pa so Nemci vendarle opravili dobro delo: uporabljeno je bilo namreč vsako ime samo enkrat. Staro mesto je sedaj z okoliškimi občinami pač tvorilo eno samo upravno enoto in tako ni bilo razloga za ponovno uporabo istega priimka.

Ulične in hišne tablice so obdržale staro obliko, a izdelane so bile v belo-zeleni barvi, v barvah štajerske deželne zastave. Izdelala jih je zopet tovarna Westen v Celju. Za orientacijo je bil izdan barvan mestni načrt že jeseni 1941, druga njegova izdaja pa naslednje leto. Tiskan seznam ulic je tudi doživel dve izdaji, kajti v prvi so bila zaradi pregleda nemškim imenom dodana tudi stara slovenska imena v slovenskem pravopisu. To pa je pri nacistih povzročilo hudo kri, zato je bil ta seznam takoj vzet iz prometa in izdan samo nemški.

...

Ta nemška, z veliko skrbjo izbrana imena pa niso bila v veljavi niti 4 leta! Med prvimi odredbami slovenske oblasti po osvoboditvi Maribora 8. maja 1945 je bil izdan razglas, ki preklicuje vse nemške odredbe. S tem so se vrnila tudi stara slovenska ulična imena in večinoma tudi stare ulične in hišne tablice, kolikor jih prenapeti nemški in nemčurski hišni posestniki niso bili uničili že leta 1941. Toda ta splošna obnova starih imen je imela za posledico, da so se zopet pojavila ista imena po večkrat, kakor so pač veljala pred letom 1941. To zmedo so še povečale odredbe posameznih kvartov, ki so nadomestile razne Aleksandrove in Petrove ulice z imeni borcev osvobodilne vojne. Iz razumljivih razlogov pa so dostikrat hoteli kvarti imeti ulico imenovano po istem revolucionarju in tako so se tudi te označbe ponavljale. Ta nova imena so bila pač znana predvsem v kvartih in ulicah samih, v sosednjih pa že niso več vedeli zanje, še manj pa osrednja mestna uprava, kar vse je zelo otežkočalo upravljanje.

Upoštevač te nepravilnosti je Mestni narodnoosvobodilni odbor že za 10. december 1945 odredil dokaj široko anketno komisijo, ki naj bi uredila ta nered. Člani komisije so bili zastopniki kvartov, množičnih organizacij, zgodovinarji, zastopniki občine in drugi. Ta močna udeležba je omogočila, da je bila izbira imen res premišljena in vsestransko dobro utemeljena. Brez ugovorov so bili sprejeti sklepi, da se uporabi vsako ime samo enkrat, da se ohranijo ledinska imena, koli-

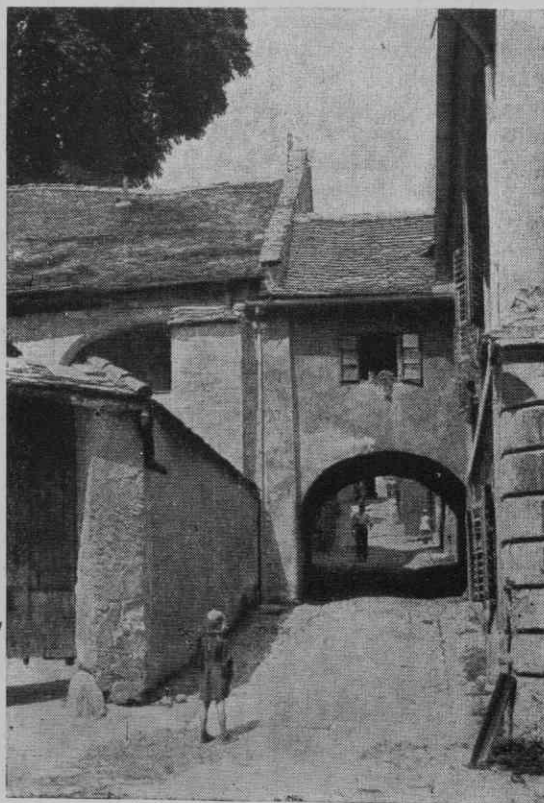
kor so le znana, da se ulice imenujejo samo po že mrtvih osebah in da se upoštevajo predvsem borci narodne osvoboditve, vsekakor vsi slovenski heroji.

Glede predloženega osnutka sprememb in novih uličnih imenovanj se je razvila živahna debata, s čimer je bil podan dokaz o velikem zanimanju prebivalstva glede uličnih imen. Če so eni člani odbora bili mnenja, da naj se upoštevajo predvsem borci iz Maribora in njegove ožje okolice, so drugi predlagali le bolj splošno zaslužne osebe. Ker pa je bilo treba imenovati in preimenovati mnogo ulic, so bila uporabljena imena enih in drugih, vendar je morala biti vsaka oseba znana večjemu številu odbornikov, da so bila izključena le ožja poznanstva. Mnogo debate je bilo glede preimenovanja v splošnem, da se ne bi morda preimenovala ulice le v novih predmestjih, v starem mestu pa bi stara imena ostala. V tem pogledu je prevladalo načelo, da pri istem imenu obdrži ime daljša, bolj urejena in zazidana ulica, spremene pa ga manj pomembne ulice. Tako so n. pr. v Studencih ostale poleg drugih Ciril-Metodova, Erjavčeva, Stritarjeva ali na Pobrežju Trstenjakova, Ipavčeva ulica i. dr. Propadel pa je predlog, da naj bi se zaradi boljše orientacije uporabila imena borcev, herojev, prijateljskih držav po možnosti ločeno v skupinah samo v posameznih predmestjih, ker so posamezni zastopniki želeli imeti posebno imena borcev tudi v svojem območju. Čeprav je meljsko predmestje obdržalo dokaj imen herojev: Šaranovič, Jevtič, Bračič, jih imajo tudi Studenci: Šercer, Iztok ali Tezno; Nande, Volodja. Edino imena držav so ostala nekako omejena na Tezno: Beloruska, Češka, Bolgarska, Ruska, Ukrajinska in Poljska ulica.

Skupno je obsegal ta prvi predlog 122 imen, od tega 104 imena za do takrat enako imenovane ulice in 18 novih imen. Med prvimi so bila tudi mnoga bivša nemška (Badl, Reiser) in imena, ki niso mogla obstajati v novi družbeni ureditvi. O tem predlogu naj bi posamezni odborniki razpravljali s prebivalci in na prihodnjih sejah stavili spreminjevalne predloge. Ti pa naj bodo podprti z opisom dela in življenjepisi predlaganih oseb. Le majhno število novih predlogov je dokazovalo, da je bil prvi predlog dobro premišljen. Sledili so nadaljnji sestanki anketne komisije, na katerih so bile pričetkoma obravnavane spremembe prvega predloga, a prav kmalu tudi nadaljnja nova imenovanja, ker so bili že leta 1946 priključeni dotedanjemu mestu še kraji Zgornje in Spodnje Radvanje z Novo vasjo in Rožno dolino, Tezenska Dobrava in Brezje, v katerih so

obstajale že več ali manj urejene ulice, ki pa niso imele imen. Pa tudi v mestu iz leta 1945 je bilo treba poimenovati še marsikatero ulico.

Komisija je vsaj začasno zaključila svoje delo s sestavo popolnega seznama predlaganih sprememb za stara ulična imena na novo imenovane ulice, katerega je v smislu zakona iz leta 1930 predložil Mestni ljudski odbor Maribor predsedstvu vlade LRS v potrditev, ker nadzorne banske uprave ni bilo več. Spomladi 1947. leta je zakonodajni odsek predsedstva vlade ta predlog vrnil s pripombami, iz katerih je bilo sklepati, da vlada pripravlja nov zakon o imenovanju ulic. Vendar zaradi nemogočih razmer v uporabi različnih imen za isto ulico, mesto ni moglo še dalje čakati na dokončno ureditev v poimenovanju ulic. Zato je Mestni ljudski odbor osvojil skupni predlog na seji dne 29. avgusta 1947 z določilom, da velja od 1. septembra 1947 naprej. S tem je bilo opravljeno ogromno delo v poimenovanju mariborskih ulic in odstranjena velika zmešnjava v uličnih imenih. Bil je res že skrajni čas, kajti prebivalci so pričeli uporabljati poleg starih in lokalno določenih tudi že novo predlagana imena, za katera so pač zvedeli na raznih sestankih.

Sl. 5. Stara mariborska ulica: Mesarski prehod leta 1957

Brez uličnih imen so ostali le kraji Meljski hrib, Košaki, Počehova, Pekel, Zrkovci, del Krčevine in pozneje Kamnica, Rošpoh in Razvanje.

...

Napovedani zakon o imenih naselij in o označbi trgov, ulic in hiš je objavil Uradni list LRS dne 24. februarja 1948. Njegove določbe so pokazale, da je bil mariborski postopek pravilen, saj določa 7. člen, da spada določitev uličnih imen v pristojnost mestnih ljudskih odborov. Odpadla je torej vsaka potrditev po nadrejeni oblasti. Kljub temu je moral Mestni ljudski odbor Maribor predložiti seznam teh novih uličnih imen pravnemu oddelku ministrstva za notranje zadeve LRS, ker je pač bilo to prvo imenovanje ulic po novem zakonu. Vnovič je bila potrjena pravilnost dela mariborskega ljudskega odbora, kajti spremembe so ostale v veljavi, potem ko so bila podana pojasnila glede nekaterih imen. Potrjena je bila tudi pravilnost osnovnih sklepov, kako in po kom naj se ulice poimenujejo.

Čeprav so bila vsa nova ulična imena predvidno izbrana, vendar posamezne osebe, tako politiki in znanstveniki kakor tudi borci NOV širši javnosti niso bili znani. Zato je prevzela uprava Pokrajinskega muzeja obveznost, da zbere od vseh oseb, po katerih so imenovane mariborske ulice, podatke o njihovem življenju, poklicu in sodelovanju v osvobodilni borbi. Obilica takratnega dela je povzročila, da to nujno potrebno delo ni bilo takoj izvršeno. Iz uradnih potreb je gradbeni odsek ljudskega odbora, pri katerem je bilo združeno vse delo o poimenovanju ulic, sestavil zadevni seznam do konca leta 1952, pri čemer so nudili dragocene podatke arhiv Zveze borcev, oziroma pozneje arhiv oddelka NOV pri Pokrajinskem muzeju.

Kljub določenim novim imenom in pritrditvi novih uličnih tablic so konservativni Mariborčani še mnogokrat uporabljali stara

predaprilska ali od lokalnih kvartov začetkoma določena imena in tako povzročali nejasnosti in nepotrebno delo v uradih. Tako je bilo še leta 1950 treba uradno pozvati prebivalce Dobravske ulice v Tezenski Dobravi, da ne obstaja ime Ulica mariborske brigade, kakor ga je bil sprejel kvartni odbor, čeprav te borbene edinice sploh ni bilo. Šele pritrditev hišnih tablic leta 1955 je nekako le zavrla napačne ulične označbe vsaj v pismeni uporabi, čeprav se ustno posamično le še uporabljajo stara imena.

Da je bilo po tej komaj premagani zmedii sploh mogoče ugotavljati, katero staro in novo ime velja za kako ulico, je bil torej zopet iz povsem uradnih potreb sestavljen pregled imen za vsako ulico posebej. Temu pregledu so bila kasneje dodana še prvotna — v mnogih primerih še avstrijska imena —, kar je nudilo popoln zgodovinski pregled za spremembo imen pri vsaki ulici posebej. Kljub veliki potrebi obstoji ta seznam le v petih, s strojem pisanih izvodih, kakor tudi že prej omenjeni seznam z življenjepisi oseb, po katerih so bile ulice imenovane leta 1947 in pozneje.

...

A življenje v Mariboru je teklo naprej in to dokaj hitro. Mesto je spreminjalo svoje meje, pridružili so se novi predeli z neimenovanimi ulicami (pekrski del Rožne doline, Dogoš), gradile so se tovarne in stanovanjske hiše sredi polja, urbanisti so izdelali nove regulacijske načrte, kar vse je zahtevalo vedno nove ulice, ki jih je bilo treba poimenovati. Glede imen ni bilo zadrege, saj se je v osvobodilni vojni borilo mnogo junakov, a tudi zgodovinarji, gospodarstveniki in politiki so imeli v zalogi še dovolj zaslužnih mož. Zaradi hitrejšega postopka je Mestni ljudski odbor imenoval ožji odbor, v katerem so bili zastopniki muzeja, Zveze borcev, množičnih organizacij, odborniki MLO in uslužbenec gradbenega odseka. Ta odbor je predlagal Mestnemu ljudskemu odboru nova imena v dokončno odobritev.

Že 3. novembra 1947 so bile predlagane Kuharjeva, Dalmatinova, Glonarjeva, Pionirska, Dragonijeva, Ilichova, Kranjčeva, Železnikarjeva, Ertlova ulica, Ulica heroja Vojka in preimenovana Jelačičeva v Puncerjevo ulico. Še isto leto so sledile Babnikova in Lahova ulica ter ulica V borovju. Vsa ta imena je vseboval skupni seznam ulic, ki je bil izdan meseca decembra 1947. leta in je navajal poleg novih tudi stara imena, da je bil olajšan pregled sprememb.

Po priključitvi pekrskega dela Rožne doline mestu Mariboru spomladi leta 1948 je bilo treba določiti imena tamkajšnjim ulic

Sl. 6. Mariborska ulična tablica iz leta 1938

cam, ki niso potekale vedno v podaljšku ulic v Zgornjem Radvanju. Nastala so imena Tančeva, Rožnodolska, Kosova, Pirnatova, Lesjakova, Begova, Beraničeva ulica in Ob ribniku, ki jih je odobril MLO Maribor dne 24. aprila 1948.

Napredujoča zazidava je zahtevala vsako leto nove ulice in s tem nova ulična imena. Čeprav je gradbeni odsek sledil tem potrebam in sproti predlagal nova imena, je Mestni ljudski odbor zaradi dodatnih pojasnil šele na zasedanju 26. februarja 1951 zopet odobril novo skupino uličnih imen: v Studencih Karadžičeva in Stefanovo ulico, v stanovanjskem naselju železničarjev ob Engelsovi cesti Besednjakovo, Zadržno, Ažbetovo ulico in Ulico Ilije Gregoriča, v Novi vasi v novem naselju »Moj dom« Regenovo, Majarjevo in Rezijsko ulico, v naselju delavcev Tovarne avtomobilov ob Betnavskem gozdu Pasteurjevo, Tavčarjevo, Djakovičeva, Crnekovo, Bazoviško, Vorančeva, Prijateljevo ulico in Ulico Jakoba Zupančiča, na Teznu v naselju Metalne Kidričeva, Janševa in Žmavčeva ulico ter v Dobravi Panonsko ulico in Trg kragujevskih žrtev, na Pobrežju v naselju delavcev Mariborske tekstilne tovarne Milčinskega, Nazorjevo, Gallusovo, Durjavovo in Čufarjevo ulico, ob Šentiljski cesti Breznikovo in Smrekarjevo ulico, v novem naselju delavcev Konstruktorja in Državnih elektrarn ob Vrbanski cesti pa Žnidaričeva, Podjunska, Pasterkovo in Njogoševa ulico ter v Kamnici Elektrarniško ulico.

Ni to bilo zadnje obsežnejše poimenovanje novih ulic. Tudi v naslednjih letih je nagli razvoj Maribora zahteval vedno nova imenovanja, vmes pa je prišlo še nekaj sprememb starih imen. Prav tako spremembo je sprejel Mestni ljudski odbor že 22. februarja 1952, ko je preimenoval Vrtno ulico v Ulico Prežihovega Voranca in Kuharjevo ulico na Pobrežju v Ulico Matije Murka. Prvo zato, ker je leta 1950 umrl Prežihov Voranc stanoval v hiši ob Vrtni ulici, drugo pa v domnevi, da je Kuharjeva ulica tudi imenovana po istem Lovru Kuharju. Ker pa je bila že 26. februarja 1951 poimenovana Vorančeva ulica v naselju ob Betnavskem gozdu in je dobila pobreška Kuharjeva ulica svoje ime po Štefanu Kuharju, zbiralcu narodnih pesmi v Prekmurju, je bilo to imenovanje povsem spremenjeno tako, da je Kuharjeva ulica ostala, Vorančeva ulica je postala Ulica Matije Murka, in Vrtna ulica pa Prežihova ulica.

Še isto leto je izdal Mestni ljudski odbor 17. junija 1952 odločbo, da se zamenjata imeni Ulica talcev in Sodna ulica, to pa iz razloga, ker je okupator odvažal po novi

Ulici talcev v graški krematorij talce, ki so bili ustreljeni na dvorišču jetnišnice in ker poteka nova Sodna ulica sedaj pred glavnim vhodom sodne palače. Čeprav povzročajo take zamenjave uličnih imen zmedo med prebivalstvom, je bila ta zamenjava ugodno sprejeta, saj je bila tudi opravičljiva in nobena od obeh ulic ni kaj posebno zazidana.

Krajše poimenovanje je bilo izvedeno 9. marca 1952, ko so nastale Sernčeva ulica v koroškem, Ramovševa v magdalenskem predmestju ter Pintarjeva, Filipičeva in Polančičeva ulica v Studencih. Naslednje imenovanje se je nekoliko zavleklo, ker je tajništvo za prosveto in kulturo predlagalo nekatere spremembe prvega predloga. Po skupnih razgovorih je bil sestavljen končni predlog, ki je bil sprejet na skupščini 27. oktobra 1953. Nastala je nova Valesova, Glinškova, Rusjanova, Križajeva, Trebuškova, Dolarjeva, Antoličičeva in Mencigerjeva ulica, Ulica Jožice Flander in Ulica kovinarjev ter v Razvanju ulica z označbo Pri opekarni.

V vasi Dogoš je bilo težko doseči dobro orientacijo, ker stojijo nekatere hiše daleč od prave vasi. Ene na primer pri dupleškem mostu, a druge 1,5 km daleč ob Ptujski cesti

Sl. 7. Prelepljanje uličnih tablic leta 1941

že pri Miklavžu. Krajevna označba hiš tu ni dala nobenega pregleda, zato je bilo predlagano poimenovanje posameznih cest in potov, ki je končno tudi bilo sprejeto. Označbi Dupleška cesta v Brezju in Ptujška cesta iz Tezna v Miklavž sta se podaljšali do konca območja Dogoš. Glavna pot v vasi je dobila označbo Nad reko, podobne krajevne označbe so še Gasilska ulica, Na polju, Na dobravi in Nad gramoznico. Po osebah so bile imenovane Svenškova ulica, Ulica Kirbiševih in Ulica Jožeta Štanteta. Tu je bilo mogoče uporabiti pretežno krajevna imena, ki omogočajo dobro orientacijo.

V Kamnici sta bila iz krajevne označbe izločena Kamniški jarek in Brestniški breg, da bi se tako uradno potrdili ti dve splošno uporabljani imeni. Vendar sta bili obe označbi kasneje uradno opuščeni, ker bi se moral staviti predlog za novo imenovanje naselij, za kar pa ni bilo dobre opravičbe. Med prebivalci pa sta imeni ostali.

Istočasno so bila sprejeta tudi nekatera preimenovanja: Vrtna ulica je dokončno postala Prežihova, Stolna ulica Poštna, Stalingrajska ulica Ulica pariške komune, Zavezniška ulica Grčarjeva in Murščeva ulica Ulica Draga Kobala. Zrinjski trg je dobil novo ime Trg Borisa Kidriča in se med Kolodvorsko in Razlagovo ulico razširil do Partizanske ceste. S tem je odpadel prvotni sklep, da bi se tako poimenoval široki del Partizanske ceste pred novim glavnim kolodvorom. Tudi Trg rdeče armade je dobil novo ime Trg revolucije. Trubarjeva ulica pa se je podaljšala preko Kalvarijske ulice, s čimer ta označba odpade.

Podaljšanju označb Dupleške in Ptujške ceste preko vasi Dogoš je ugovarjal Urad za statistiko, ker da bo to nasprotovalo predpisom o označevanju naselij. Vas Dogoš naj bi s tem imenovanjem obeh cest zgubila značaj samostojnega naselja in bi postala del mesta. Vendar je prevladalo mnenje, da je važnejša dobra orientacija in označba je ostala. Iz Maribora potekata podobno Šent-

iljska skozi štiri naselja: Krčevino, Košake, Počehovo in Pikel; a Tržaška cesta skozi Tezno in Spodnje Radvanje. Mariborčani si teh cest ne morejo predstavljati razdeljenih na posamezna imena, ker pač potekajo proti krajem, po katerih so dobile svoja imena že v davno preteklih časih. Odločilen je bil sklep Sveta za komunalne in gradbene zadeve Mestnega ljudskega odbora Maribor z dne 21. maja 1954.

Nekatere nejasnosti v poimenovanju ulic je odpravilo priporočilo Zveznega sveta od 10. septembra 1953, ki je svetovalo ljudskim odborom in gospodarskim organizacijam, da naj ne uporabljajo več imen živečih vodilnih ljudi za poimenovanje ulic in tovarn, že obstoječe pa naj spremenijo. Poznejša določila so sicer le omogočala uporabo teh imen, vendar samo s predhodnim pristankom zadevnega odbora pri Zveznem izvršnem svetu. Ker se je Maribor že od vsega začetka dosledno držal principa, da poimenuje ulice le po mrtvih osebah, sedaj niso bile potrebne nobene spremembe.

Na skupščini ljudskega odbora dne 16. novembra 1953 je odbor iz Zgornjega Radvanja predlagal preimenovanje ulic: Opekarska ulica, Pot k mlinu in Ob ribniku v Ulico Adolfa Oberlajterja, Ulico Ludvika Pliberška in Ulico Franca Pinterja. Odbor za predlaganje uličnih imen je zavzel odklonilno stališče in naslednja skupščina se je strinjala z njegovimi utemeljitvami: Maribor je preveč trpel med nemško okupacijo, da bi mogel že po 10 letih prenašati nemška ulična imena, po Pinterju (čeprav drugi osebi) je že poimenovana Pinterjeva ulica v Studencih. Predlagana imena so predolga za čitljiv napis na majhnih hišnih tablicah, odveč je navajanje krstnih imen in končno so sprejeta imena pokrajinsko utemeljena in nudijo torej najboljšo orientacijo. Po Pliberšku pa se lahko imenuje kaka nova ulica. In končno, če so bili vsi trije tovariši res tako splošno važni delavci ali borci med osvobodilno vojno, zakaj jih niso poznali in predlagali krajevni zastopniki že leta 1947?

Zaradi novih parcelacij, regulacij in nadaljnje zazidave je bilo treba tudi v letu 1954 predlagati imena za številne nove ulice, ki so bila končno odobrena na skupščini ljudskega odbora dne 28. januarja 1955. Vzhodni del Aškerčeve ulice proti Partizanski cesti je dobil ime Veluščkova ulica, ker se prva zaradi zgradbe osnovne šole konča že pri Kersnikovi ulici. Fluksova ulica je nastala pri novih hišah Mariborske tekstilne tovarne na pobreškem platoju, Goče Delčeva ulica poteka severno od Nazorjeve ulice, obe pa povezuje Trinkova ulica; ob novi osnovni

Sl. 8. Nova ulična tablica iz leta 1948

šoli na Pobrežju so nastale Tolstojeva in Zdravkova ulica ter Ulica Anice Černejeve. V severnem delu naselja v Stražunu je bilo treba poimenovati Jamovo ulico, a južno od Bazoviške Koprsko ulico.

Opazljivo je, da se pri novih ulicah med drugimi starejšimi ulicami uporabljajo že samo osebni priimki. To pa ni nič čudnega, kajti krajevna imena — kolikor so sploh obstajala — so bila uporabljena že pri prvih poimenovanjih ulic.

...

Imenovanje ulic dne 28. januarja 1955 je bilo zadnje, ki ga je izvedel Mestni ljudski odbor Maribor za svoje dokaj obširno območje. S 1. septembrom 1955 je bil ta pome-rij razdeljen na štiri nove upravne enote, nove komune, katerih ljudski odbor je bil vsak za sebe pristojen, da sam imenuje ulice v svojem območju. S tem pa je nastopila zopet možnost, da bi se pojavilo isto ime v dveh različnih občinah, kar bi neugodno vplivalo na splošni pregled, kajti končno sestavljajo te 4 občine vendarle enotno naselje mesto Maribor. Da se ne bi pojavilo pri novih uličnih poimenovanjih enako ulično ime, skrbi deloma skupni organ Mestni svet, še bolj pa Komisije za predlaganje uličnih imen, ki sicer obstajajo v vsaki občini posebej, a je polovica članov ista v vseh: zastopnik muzeja, Zveze borcev in gradbenega odseka, a komune zastopata dva odbornika — člana Sveta za komunalne zadeve in Sveta za prosveto ter zastopnik SZDL tistega terena, v katerem leži še neimenovana ulica.

Ker se mesto ni več širilo v prosto polje, temveč so se zaradi prihranka pri delih za ulice, kanale, napeljavo vode, plina in elektrike zazidavale predvsem proste parcele v mestu samem, ni bila potreba po imenovanju ulic posebno velika.

Tako je ObčLO Maribor-Center poimenoval 31. januarja 1957 Ulico Berte Bukšek severno od Tomšičeve ulice in ObčLO Maribor-Tabor isti dan Machovo in Pupinovo ulico južno od Valvasorjeve ulice ter Ulico Rezi-ke Zalaznik v Studencih.

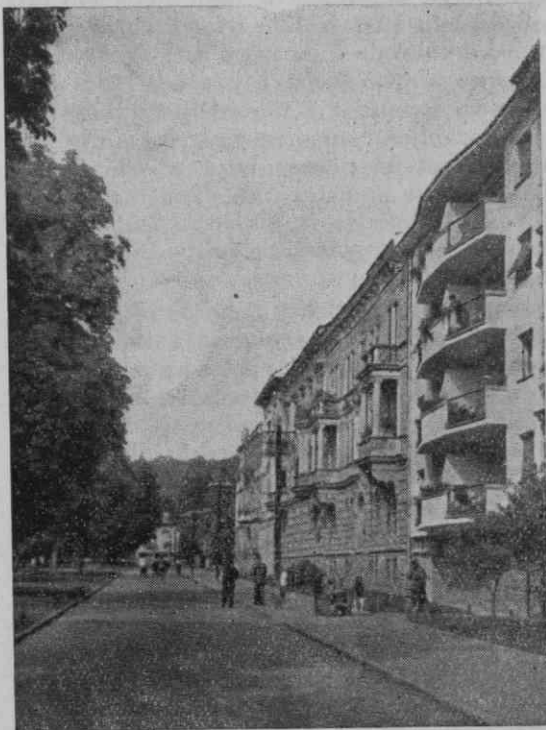
Po smrti predsednika Zvezne ljudske skupščine Moše Pijade je na predlog uprave za gradnje in sklepa Mestnega sveta preimenoval ObčLO Maribor-Tabor dne 10. junija 1957 Valvasorjevo ulico v Ulico Moše Pijada. Prvotno je bilo to ime namenjeno le novemu delu Valvasorjeve ulice med Masarykovo cesto in Gorkega ulico, ki poteka med samimi novimi stanovanjskimi hišami in bo moderno urejen, a je bilo končno sprejeto za vso ulico do Raičeve ulice. Istočasno je bila preimenovana Tovorniška cesta v Val-

vasorjevo ulico. Kakor je bilo prvo preimenovanje primerno, tako slabo je drugo. Prvič povzroča prenos imena na drugo ulico zmedo v orientaciji, drugič pa je bila Tovorniška cesta za Maribor zgodovinskega značaja, ker je bila tako imenovana glede na tvornice železniških vozil že ob svojem nastanku, a Valvasor dejansko za Maribor sam ne pomeni nič. Če se je že preimenovala vsa Valvasorjeva ulica, bi se moglo to ime čez leta uporabiti kje drugje brez motenj.

Vsako leto bo treba tudi v bodoče poimenovati po nekaj ulic v novih občinah Maribor-Center, Maribor-Tabor in Maribor-Tezno, medtem ko v četrti občini Maribor-Košaki te potrebe ne bo zaradi njene lege že v gričih in goricah severno od strnjene- ga mesta.

...

Konec leta 1957 je imelo mesto Maribor 528 uličnih označb, od tega 14 trgov, 29 cest, 469 ulic, 6 prehodov, 6 poti, 2 ledini in 2 parka. Nasproti letu 1919 s 160 imeni je to lep porast, vendar je treba upoštevati, da so bile leta 1951 združene z mestom okoliške občine, ki so imele svoje ulice. A tudi v primeri z okupiranim Mariborom, ki je imel ob osvoboditvi leta 1945 že 355 uličnih označb, je ob upoštevanju nadaljnjih 21 novih ulic na Brezju in 8 ulic v Dogošah, razlika s 144 novimi označbami za dobo 10 let

Sl. 9. Leta 1957 moderno urejena Ulica heroja Staneta

še vedno lepa. To je pač najlepši dokaz, kako zelo se je osvobojeni Maribor v teku 13 let razširil in to še potem, ko je zacelil vojne rane, ki mu jih je prizadejalo bombardiranje v rušenju številnih zgradb, predvsem stanovanjskih hiš.

Končno še pregled, po kom so imenovane mariborske ulice, saj ni bilo mogoče v velikem Mariboru vedno uporabljati krajevne označbe, kakor je to lahko napravil mali Maribor znotraj mestnega obzidja. Vendar pa ima 184 cest in ulic krajevne označbe, če že ne ozko lokalne pa po krajih, v katerih smer vodijo. So pa vmes tudi oddaljena mesta in dežele. Osebna imena so uporabljena pri 316 ulicah, poklici so zastopani samo sedemkrat, ostalih 21 ulic pa je imenovanih po raznih dogodkih in pojmi.

Kakor ima dobra tretjina ulic krajevno označbo, so tudi osebe iz Maribora zastopane s 130 imeni, kar dokazuje trud odločujočih forumov, da se ohrani spomin na domačine in to ne glede, če je ta ali oni bil v mestu rojen, če je tu študiral ali deloval. Večino imajo vsekakor zadnji.

Po narodnosti seveda prednjačijo Slovenci z 264 imeni, sledi 23 drugih Jugoslovanov, 19 Slovanov in 10 tujcev.

Borba za narodno osvoboditev je nudila obilico imen znanih borcev, aktivistov in revolucionarjev. Njihova imena so uporabljena pri 86 ulicah, med njimi imena 29 talcev in 17 herojev. Ob času poimenovanja ulic v letu 1947 je bilo od odlikovanih slovenskih narodnih herojev mrtvih že deset in ti so v tem svojstvu označeni tudi že v uličnem imenu. Pri poznejših odlikovancih so uporabljena samo partizanska ali osebna imena, kot na primer Iztok ali Besednjak. Odbor se je spomnil tudi dveh Srbov-herojev, ki sta prišla iz glavnega štaba, da bi koordinirala osvobodilno borbo in sta v teh bojih padla: Jevtić in Šaranović.

Težko je porazdeliti osebe po njihovih poklicih, kajti pri imenovanju kake ulice po neki osebi običajno ni bil važen njen življenjski poklic, temveč predvsem njeno delovanje, ki je bilo bolj važno za splošnost. Ako pregledamo imena mariborskih ulic po tem vidiku, vidimo, da je med temi osebami zastopanih kar 54 pisateljev, 30 pesnikov in 35 politikov. V svoji stroki pa je bilo izjemno važnih 35 učiteljev in profesorjev, ki so večinoma tudi pisatelji, nadalje 14 slikarjev in kiparjev, 10 tehnikov, 4 zdravniki, 9 glasbenikov, 7 gospodarstvenikov in 1 gledališka igralka. Poleg tega se je politično in progresivno udejstvovalo, oziroma v borbi za narodno osvoboditev sodelovalo 66 delavcev in kmetov ter 14 študentov. Raznih drugih po-

klicev je bilo 37 oseb, v katerem številu so vsebovana tudi razna zgodovinska imena.

Med to množico oseb pa je samo 8 žensk: 7 bork in 1 dramska igralka (Berta Bukšek).

Zanimiva je porazdelitev števila ulic po mestnih občinah. Tu nikakor ne prednjači občina Center s starim delom mesta, ampak občina Tabor z 209 ulicami. Za boljšo presojo je treba upoštevati, da imajo v tej občini imenovane ulice vsi okoliški kraji: Studenci, Zgornje in Spodnje Radvanje ter Nova vas, le vasi Limbuš, Pekre in Razvanje so brez imenovanih ulic. Sledi občina Tezno s 165 uličnimi imeni na Pobrežju, Teznu, Brezju in Dogošah. Nekako osnovna občina Center je s 158 imeni šele na tretjem in občina Košaki s samo 4 imeni na četrtem mestu. Kakor je slednja povsem podeželskega značaja in leži v gričevnatem ozemlju ter zato nima in ne bo imela več ulic, ima občina Center združene svoje ulice v centru mesta, vsi okoliški kraji pa nimajo poimenovanih ulic, ker ležijo tudi ti v hribih mariborske okolice.

...

Čeprav se je pri vseh poimenovanjih ulic po letu 1919 pazilo, da se upoštevajo le mrtve osebe, so vendar nastale maloštevilne izjeme, pretežno iz osebnih razlogov. Več se je v tem pogledu grešilo v okoliških občinah. Vendar je ob velikem poimenovanju ulic leta 1947 ohranilo svoje ime samo pet ulic po še živečih osebah. To so pisatelji Finžgar, Meško in Pregelj, dolgoletni studenski župan Kaloh, sokolski delavec Murnik, katerim se je takrat pridružil še kovinar Meznarič. Prvo imenovani so vsi znani javni delavci, Kaloh bo bolj znan samo Mariborčanom, predvsem Studenčanom, zato so prav gotovo zaslužili, da jih tudi Maribor ohrani v spominu in to še žive, čeprav to ne ustreza sprejeti smernici. Od teh je leta 1954 umrl Kaloh, ostali pa so konec leta 1957 še živeli. Kljub njihovi visoki starosti jim Mariborčani želijo še dolgo dobo čakanja na tisti čas, ko bi se po predpisih smele po njih imenovati ulice. Isto velja tudi za najmlajšega, t. j. Meznariča, po katerem je bila imenovana ulica kot aktivnem udeležniku v oktobrski revoluciji leta 1917 v Rusiji, enem od najbrž tako maloštevilnih Mariborčanov, ki so takrat bili v Rusiji in ki so sodelovali v revoluciji.

Kakor nastajajo nove ulice, tako tudi odpadajo, saj je to povsem naraven potek. Navedli smo že krajšanje starih mestnih ulic, a tudi v novjšem času se dogaja, da izgine kaka ulica iz mestnega načrta. Tako je povsem prešla v sosednja stavbišča Motherjeva ulica, preko katere so razširile svoje prostore Mariborska tekstilna tovarna, Zlatorog in

Livarna ter delavnice Gozdnega avto podjetja. Le po imenu in samo z 2 hišama na eni strani obstoji še Ozka ulica, ki na drugi svoji strani meji na novi nasad ob Glavnem trgu, tako da ji nikakor ne ustreza sedanje ime, še manj pa bi ji prvotno »Črna« ulica (Schwarzgasse)! Po novih zazidalnih načrtih pa bo ta ulica celo povsem zginila. In verjetno bodo sledile še druge. Njihova imena se morda pozneje ponovno uporabijo ali pa kot manj važna povsem odpadejo.

Kakor zadnja leta, bo tudi v bodoče treba vsako leto imenovati nekaj novih ulic. Morda najprej le v manjšem številu, ko pa bodo zazidana še posamezna prazna stavbišča ob sicer zazidanih ulicah in cestah v sredini

mesta ter bo napredovala zazidava v prosta polja, bo nastajalo vedno več novih ulic. Za poimenovanje pa ne bo zadrege, saj imamo dovolj zaslužnih mož, ki bodo po naravnem zakonu polagoma zadoščali pogoju za ohranitev svojega spomina s poimenovanjem novih ulic. In med borci osvobodilne vojne je še mnogo požrtvovalnih udeležnikov, ki zaradi svojega izjemnega delovanja za osvoboditev res zaslužijo, da se ohranijo njihova imena v splošnem spominu tudi pri uličnih označbah.

VIRI:

Dr. A. Mally: Gassen, Strassen und Plätzebuch der Stadt Marburg, 1906; dr. R. G. Puff: Marburg in Steiermark, 1847; Correspondent für Untersteiermark, 1862; Marburgerzeitung, 1876, 1919; Straža, 1919; Arhiv LRS — podružnica Maribor; Arhiv Uprave za gradnje občine Maribor-Center.

NEKAJ O NEPOSREDNIH DAVKIH V XVI., XVII. IN XVIII. STOLETJU

KRATEK PRISPEVEK K ZGODOVINI DAVKOV NA KRANJSKEM

RAFAEL OGRIN

Avguštinski samostan »pred špitalskimi vrati« v Ljubljani je imel svoje posestvo pri Radečah na Dolenjskem. V rektificiranih dominikalnih aktih novomeškega okrožja, št. 9, ki se hranijo v DAS, so združene listine, ki se tičejo popravka davčne osnove v času Marije Terezije. Tu je ohranjen tudi izveček iz davčnih knjig za leta 1717 do 1759, kjer so vpisani posamezni deželni davki, ki so jih avguštinci v tem času plačevali.

Zgodovina davkov na Kranjskem v preteklih stoletjih do danes še ni obdelana. Za Štajersko je na razpolago obširno delo »Die Geschichte der direkten Steuern in Steiermark bis zum Regierungsantritt Maria Theresias«, ki ga je spisal Franc pl. Mensi. Čeprav sta bili Štajerska in Kranjska v prejšnjih stoletjih v najtesnejši zvezi, saj sta tvorili s Koroško tako imenovano Notranjo Avstrijo, je vendar vsaka dežela pri razdelitvi davkov med svoje davčne obvezance postopala neodvisno druga od druge. Zato veljajo izsledki dr. Mensija pač za slovensko Štajersko, za Kranjsko pa ne.

Morda ne bo odveč, če na podlagi že omenjenega izvečka pokažemo, kakšni neposredni davki so se plačevali na Kranjskem.

Do konca srednjega veka je dobival deželni knez svoje dohodke od svojih posestev in nekaterih posrednih davkov, od kovanja denarja, mitnine in sodnih pristojbin. Friderik III., kateremu je vedno manjkalo denarja, in njegovi nasledniki so začeli uvajati razne neposredne davke, vendar je vsaka dežela izterjevala davke na drugi osnovi. Da se doseže enoten postopek, so se 4. decembra

1541 zbrali zastopniki vseh avstrijskih dežel v Pragi. Na tem deželnem zboru so se 11. januarja 1542 dogovorili, da naj kot osnova za obdavčenje velja vrednost podložniških zemljišč. Pet starih avstrijskih dežel, t. j. obe Avstriji, Štajerska, Koroška in Kranjska z Goriško pa so si pridržale pravico, da lahko določijo davčno osnovo tudi na kak drug običajen način. Že 3. decembra 1542 se je vseh pet dežel na Dunaju dogovorilo za novo osnovo. Namesto vrednosti zemljišč so določile vrednost raznih podložniških dajatev zemljiškemu gospodu.

Te dajatve so sklenili oceniti tako, da se od »suhega« denarja upoštevata le dve tretjini (torej od vsakega goldinarja, ki je imel 60 krajcarjev, le 40 krajcarjev), za dajatve v naravi pa so sestavili poseben zelo nizek cenik (Herrenanschlag).

Neki podložnik-zemljak je n. pr. dajal letno 1 fl 54 kr najemnine v denarju, v naravi pa 4 mernike pšenice, 4 mernike rži, 4 mernike prosa in 12 mernikov ovsa, dva kopuna, 10 jajc in 1 čehuljo prediva.

Njegove dajatve so ocenili takole:

Dve tretjini od 1 fl 54 kr je dalo	1 fl 16 kr
4 merniki pšenice po ceniku	10 kr 2 pf
4 mernike rži	8 kr 2 pf
4 mernike prosa	4 kr 1 pf
12 mernikov ovsa	17 kr 1 pf
2 kopuna po 1 kr	2 kr
10 jajc (10 po 1 pf)	1 pf
1 čehulja prediva	1 kr 1 pf
Skupaj	2 fl